

“Радиоухум – хаҗат странициче: мёнле пурәнәтән, культура ёҗчене?”

Халәх коллективёсенче - халәх чунё

Чыса, сума җёнсе илме йывәр, анча сыхласа хәварма татах та йывәртарах. Җакна районти “халәх коллективе” ята җёнсе илнә коллективсем питё лайәх әнланаҗсә. Сине тәрса ёҗсленен пит хөрелмөннине те хәйсем җинчех кәртас пачёс. Сәмах кунта, ака, мён пирки пырат. Иртнә уйәхра районти 11 “халәх коллективе” те җак сумла ята хүтөлесе сыхласа хәварчә. Асилтеретп, вёсем җаксем: Орининти театр, Кашмашри драма коллективе, Ярославкәри ачасен хорё, Мән Токшикри “Таванләх”, Ярапайкассинчи “Екрем”, Муркашри “Муркаш” фольклор ансамблёмсем, Муркашри “Расна” эстрадәпа фольклор, Мән Сентёрти “Картина” вокалпа инструментсен, кунти “Янаш”, Москакассинчи “Шуҗам”, Орининти “Шуракаш” юрапа ташә ансамблёмсем. Республикаран килнә сумла жюри пирён районти артистсен пултарула хәпе кәмәллә юлчә, асаннә коллективсем җәннипех те “халәх коллективе” ята тивёслине паләртрәс.

Халәх шухәшлар-ха: мёне пелтерет-ха “халәх коллективе” тени. Тен, кунта җак йитү сине хуравлама ку енёпе пысак профессионала пулмасар те хуравлама пулат пулө, мёншён тесен унан пелтерешне ячех сиреплетсе парат. Халәх коллективёмсем халәх юратвнә җёнсе илнисем. Ку вара мёнпе сыхәннә? Артистсем халәх чунне халәх патне хәйсем пултарула хәпе урла ситерме пелнипе.

Хәвәрах асәрхатәр пулө, паян сценә сине кам кәна тухмасть пулө, кам кәна хәйне чәваш эстрада җәлтәрәтесе шутламасть пулө. Пелтерешсәр ритм-рифмәсәр сәвәсенчен хайланә юрәсенчен хәшбәсене паян халәх юратса юрлат? Паян итлетпәр те ыран аса та илейместпәр. Пирён районти “халәх коллективёмсем” репертуаренче, телее, кун пек юрәсем җук. Ку мён пирки калат? Репертуара пелсе йөрелеме пелни җинчен.

Коллективсен пултарула хәпнечә пәр җитменлөх те җук, тени те үстерех калани пулөччә. Куракансем хәш-пәр кәлтәксене асәрхамасан та җивөч жюри күҗәнчен пытараймастан вёсене. Сценә сине тухнә коллектива пур енлән тишкерчә вәл. Пултарула хәп шайё, репертуар пуянләх, артистсем хәйсене тытнн, костюмсем еплерех, җаксем йәлтәх пәр-пәринпе шайлаш-

са тәрәсә-и тата ытти те. Җак төрлө-төрлө йитүсене җаксем пәрлештерсе тәрәсә: халәхләх пур-и вёсенче тата коллектив суйласа илнә енёпе – жанрөпе киләшсе тәрәсә-и?

Ярославкәри ачасен хорё хәй пур-рипех җитенекен әру искусствәна аша хывса үснине кәртас парат. Репертуарта, вәт, чәваш юрисем пулсан (халәхләх унта пурте тенё пекөх вярәсла юрәсем), йышра арсын ачасем те пулсан татах та аванрах пулмалла. Ачасене тата аллисене хәнкәрмасем тыттарсан, инструментсемпе сыла-сулларах уса курма хәнәхтарсан лайәх пулмалла. Жюри ачасен әстәләхә пысак пулнине, сценә җинчи костюмөпе те кәмәллә юлчә.

Юрапа ташә ансамблёмсен пултарула хәп паләртнә чух та жюри председәтелә Чәваш патшаләх юрапа ташә ансамблөн илемлөх ертүҗи. Раҗсәй халәх артистчә Ю.В. Васильев җакна паләртрә: “Репертуарта тәп вярәнта чәвашләх пулмалла – чәвашла юрәсем, халәхләх вара вярәс юрисем, ытти халәх ташисем ытларакхи паләрат. Асаннә коллективсенчен хорпа юрәссипе “Янаш” пултарула хәп пулнине, “Шуракаш” ташисем лартәссипе лайәхрахине паләртрә. “Шуҗамра” ташлакәнем сахалраххи кураңчә.

Фольклор ушкәнәсен те туса ситермеллисем җук марри паләртчә. Муркашсем, тури чәвашем пулнә май, тумтирте те җакә түрөх кураңат, анча “Муркашан” вәл төрлөрөн пулнине жюри асәрхамасар иртмерө. Коллективсем халәх йәлине сценә җинчә кәртәтнә чух та җав йәлан тәшшине уҗсах ситерейменнине, артистсем ытларакхи куракансем валли “вылянине” паләртрәс.

“Таванләх” репертуаренче халәхран пустарнә юрәсем. Артистчәсем те лайәх шәрантарнине, вёсен интонаци те лайәххине паләртрә жюри. Хорпа юрәтнә чух пәр вярәнта тәмасан, хуҗанүсем кертсен, ташланә җөре арсынсем хушәнсан татах та аванрах пулмалла.

Арсынсем сахалли “Шуракаш” юрапа ташә ансамблөнчә те кураңат. Тури диалект юрәсенче паләрат. Артистсем сценә сине тулли кәмәллә тухнине, кураканпа кәмәллән “каласнине”, артист ёҗне пәтәм чунтан тәрәшса тунине уйрамах ырапа па-

ләртрә жюри.

“Екрем” пир җапакансене кәртәтрә – жюри вёсем каласнине илтмерө, пир җапакансеме те часах “ывәнчәс” пулө урам юрисенче, ытларакх тәчәс, шу-хәшларәс жюри членёмсем. Артистчәсен сәссисем уса, интонаци те пур, вәт, йәла-йөркенө те артистсем пекөх кәртәтма хәнәхсан пит лайәх пулмалла.

Эпир пурте юратса пәрахнә “Расна” эстрадәпа фольклор ушкәнә пултарула хәп жюри те киләшрә; – Чән-чән профессионалсем пекөх, питә маттур коллектив, – терөс жюри членёмсем. – Коллективән пуласләх те пур. Җав хушәрах хәш-пәр кәлтәксемпе пәрле ушкән ятәнчен фольклор сәмаха кәларсан вярәнлә пулмаллине паләртрәс. Җакна җапла әнлантарчәс: халәх юрисем пур, фольклор җук.

Пурте кәмәлләкан “Картина” вокалпа инструментсен ансамблөнчә те сөнү пулчә жюри членёмсен: сценә җинчи костюмпа кураҗ килет ку маттур каччәсене.

Орининсемпе Кашмашсем те хәйсем суйласа илнә пьесаҗене япәх мар вярәс.

Халә асаннә җитменлөхсем коллективсен хурласа тәкни пулмасть, җав җитменлөхсене малашне пәтерсе, чән-чән маттурсем пулассине пелтерет сака.

– Муркаш районен халәх коллективёмсем чи лайәххисем пулма пултарәсчә, – пәтәмлетү пекөх пулчә жюри шухәш. Коллективсен йышә те пысак, вёсене ачасене те явәстаратәр. Җавән пекөх вёсем төрлө енлө: фольклор ушкәнёмсем те пур, юрапа ташә ансамблёмсем те, эстрада ушкәнёмсем те. Жюри район администрацийән пусләхне Ю.А. Иванова, район администрацийән социаллә аталану пайән ертүҗине А.Е. Андреевәна, ял тәрәхәсен пусләхсене җакән пек пултарула хәп коллективсем йөреленешән тав турө.

– Апла пулсан җакән пек коллективсем пур чух наци культури пураңатыха. Тавах сире, – терө Юрий Васильевич. Унтан җапла хуҗса хучө:

– Сирён районти коллективсен пултарула хәпә тепәр хут тулли кәмәллә паллашар. Чунтан киленсе лартәм. Кунта урәх нимех те хуҗса кәлаймән. Малалла та җаплах пултәрчә.

Л. ПАВЛОВА.

Ёҗре ыра ята тивёҗнисем

Ачисем те ашшә-амәшне хывнә

Ман тәван яләм Кертәкәсси илемлө вярәнта вярәснә. Ял сүмөнчех пөвөсем йышлә. Кунта җуллахи вәхәтра ачасем шыва кәрсе киленәсчә, пула тытәсчә. Ял варрипе асфальт сул иртет. Пысак та капмар суртсем ял илемне кертәсчә. Ялтан инҗех мар вәрмансем. Кунта җуллахи вәхәтра ял сынине сырлана е кәмпана сүреме юратаҗсә.

Ялта ёҗсен сынсем пураңасчә. Ака, илер-ха 1929 султа суралнә Петр Васильева. Җамраклах Петр Васильев ашшәсәр тәрса юлат. Амәшён әна пәчченех пәхса үстерме тивет. 14-15 сула җитсенех Петр Васильев тәван колхозра лаша күлсе ёҗе пуҗанат. Суха тунә, келте турттарнә, утә-ула м турттарнә җөрте пысаккисемпе танах ёҗленә. Пурнәс тәвас тесе сынна шанса ларман, аяркан пулашу кәтмен. Вәрса вәхәтәнчә вьсләхпа нуша курса үсметивнә. Җәкәр мён хак тәнинне ачаллах лайәх әнланнә вәл. Амәшён сәмахәсене вәл яла-нах итлесе пынә. 18 сула җит-

сен ялти чипер хөрле Татьянапа пәр җемье савәрәт. Иккешә пәрле киләштерсе 7 ача пәхса җитенерсе пурнәс сулө сине кәларасчә. 3 ывәлла 4 хәр пәринчен тепри маттур үсәсчә.

Санька ывәлө Шулашкар хулинчә автокрановщикра тимлет, җемьеллө. Евгений ывәлө Ильич ячәпе хисепленекен хуҗсәләхра, юлашки вәхәтра хәйён ывәлөпә вярмара комбайна ёҗлерө.

Хөрөсем вёсә саланнә, пурте аярка тәван килтен. Юлия Шулашкарти вәрман хуҗсәләхәнчә тәрәшат. Анна Шулашкар районенчи учхозра зоотехник ёҗсәнчә тимлет. Галя хөрә Хөрлө Чугайра юсавла техника предприятийәнчә кладовщикра. Полина Муркашри кирпәч заводәнчә ёҗлерө, паянхи куна ёҗлесемчә-ха. Кәсән ывәлө Анатолий Ильич ячәпе хисепленекен хуҗсәләхән сынна ферминчә скотник, механизатор тивёсәсене пурнәсләт. Вёсем икә ача пәхса үстерәсчә. Ачисем шула сүрәсчә.

Петр Васильевән ачисем манмасчә, килсех сүрәсчә. Татьяна Павловна та җамра мар, 85 султа. Мәшәрә Петр Васильев 77 сула ситрә пулин те, килте яланәх ёҗлет, хуҗсәләхра вьләх-чөрлөх сителөкчәх урәсчә. Вёсене пәхас ёҗре Петр Васильев тәрәшат. Мәнүкөсемпе Татьяна Павловна тәрәшат.

Вәхәт җитсен, Петр Васильевән салтака кайма ял тухсан, Чита облаҗне илсе ситерәсчә. Служба тивёсәсене әнәслә пурнәсләт 4 сул хушши.

Җамрақ тәван яла таврәнсан колхоз правленийә колхозри 2-мөш номерлө бригадәна бригадир пулма сирәплетсе йәнәш тумасты. Султан-сул тыр-пул, сәр улми тухәс ёҗсе пырат. Малтанхи вәхәтра гектартан 8-9 центнер илнә пулсан. П. Васильев ёҗлене пуласан тыр-пул тухәсчә 20-21 центнерпа танлашат. Җәр улми кашни сулах әнсә пулат. 150-170 центнера сити үсет. Җак ситәнүсем бригадир халәхпа пәр шухәшлә, киләштерсе ёҗлене пул-

са пынә. Пәччен туман, халәх ёҗленә. 12 сул хушши ертсе пычө П. Васильев 2-мөш номерлө бригадәна.

Колхозсем пәрлешсен бригадәсем те пәрлешнә. 1-мөш номерлө бригада 2-мөш бригадәпа пәрлешсен П. Васильева урәх ёҗе куҗарнә, колхозри Васкассинчи сынна ферминче ертсе пыма шанасчә. Кунта вәл 10 сул хушши тәрәшат, ситәнү сине ситәнү тават. Ферма коллективе аван ёҗлесе пынине плансене тивёсәлипә тултарнә. Сынәсем вәл вәхәтра таләкра 500-550 грамм үт хушнә. Сынәсенчен, тәп амасенчен 22-шәр сура, тәрәслемеллисенчен 9-шәр сура илме пултарнә.

Тәрәшса ёҗсленине колхоз правленийә ахал хәварман, П. Васильева хәкәл парнесемпе Мухтав хучөсем парса чыс тунә.

Ситәнүсем тәрәшмасәр, вәй хумасәр пулман. “Ёҗре тивёсәлипә вәй хурсан үсөсем пулаҗсәх”, – тет Петр Васильев.

П. ИВАНОВИИ. Кертәкәсси ялә.

Шкулсенчен хыпарлаҗсә

Библиотекара пултәмәр

Пәррехинчә эпир класпа экскурсие библиотекәна кайрәмәр. Библиотека Кашмаш ял варринчә Культура суртөнчә вярәснә. Кунта Ольга Алексеевна Семенова ёҗлет. Пире Ольга Алексеевна ашшән кәтсе илчә. Чи малтан библиотекәпа паллаштарчә.

Библиотека 1998 султа усаңнә. Библиотекәна 690 вулакан сүрет, вёсенчен 120-шә ачасем. Чи нумай вулакан ачасем: Таня тата Ваня Александровсем, Вика Тихонова, Маринәпа Валера Трофимовсем тата Наташа Максимова. Библиотекәра пурө 8000 кәнеке. Җулталәкра 13500 кәнеке илсе вулаҗсә.

Тәслөх библиотекәна султаләкра 150-250 сөнө кәнеке килет. Кәсал вара 150 кәнеке килнә, хаҗат-журнал чылай килсе тәрәт. Вулав заләнчә сөнө кәнекесен выставкисем

пур.

Кунтах компьютер, сканер, принтер, видео. Вёсемпе юнашарах телевизор пур. Төрлө-төрлө кассетәсем, дискем чылай. Вулав заләнчә чечексем те нумай. Ольга Алексеевна компьютер җинчен нумай пелет, вәл пире төрлө-төрлө презентаци кәртәтрә.

Библиотека җинчен кәскен каласа парсан, Ольга Алексеевна пире вәйәсем вьляттарчә. Вәйәсем пәтсен медальсем парнелерө. Кайран Ольга Алексеевна пире тортпа, чейпе хәнәларө.

Пире питө киләшрә. Халә пирөн час-часах библиотекәна пырса сүрес килет, нумай-нумай интереслө кәнекесем вуламалла.

Таня АЛЕКСАНДРОВА,
Павел ДЕМЬЯНОВ,
Кашмаш шкуләнчә 4-мөш класра вөрәненсем.

Ыран – профессия уявө

Ыттисемшөн ыра тәслөх

“Моргаушрайбытра” тәрәшакан Эльвира Михайлова Андреева (сан үкерчөкөре) сөвөс ёҗре тәрәшула хәп паләрат. Җакна вара район администрацийән Хисеп грамоти те сирәплетте.

Ачаллах сөвөс пулма шултанәскер, шкултан вөрәсен тухсан Шулашкарти вөрөнә комбинатенчә пәлү пухат. Алла диплом илсен сөвөс ёҗне пикенет. Чылай сул хушши Иуҗкасси ял тәрәхәнчи сөвөс чөхәнчә вәй хунә. Халә вара Муркашра тәрәшат. Коллективра вәл хисепре тата ыттисемшөн ыра тәслөх пулса тәрәт.

Ыр кәмәлләх марафонө

Сәвапә ёҗе хушшәнса

Февралән 19-мөшөнчен мартан 19-мөшөнчәччә «Ачаллах ячәпә, йәлтәх ачаләхшән» ыр кәмәлләх марафонө иртессипирки хаҗатра пелтернөччә. Районти чылай предприятиясемпе организацисем җак акцие хушшәнса ятарлә җөт сине укса-тенкө куҗарчөс. Уйрәм сынсем ачасене тумтир таврашөпе те пулашакансем пулчөс.

Сак вәхәта ыр кәмәлләх сүпсине 50610 тенкө пуханнә. Хаҗатра унчә асан нисемсәр пуҗне нушаллә пураңакансене пулашма «РГС-Поволжье» – Чәваш Республикинчи тәп управленийә Муркаш районенчи страхланакан пайө 2990 тенкө, Шуркассинчи пуҗламәш шул-ача сачө 200 тенкө, «Березка» ача сачө 360 тенкө, «Радуга» ача сачө 250 тенкө, район администрацийән вөрәнчә, җамрақсен политки тата физкультурәпа спорт пайө 2000 тенкө, Матәкәри пуҗламәш шул-ача сачө 250 тенкө, Шурача тата Атапай шулөсем 750-шәр тенкө, Сыпай шулө 650 тенкө, «Буратино» ача сачө 100 тенкө, Муркаш лицейө 1000 тенкө, Хорнуийәнчи пуҗламәш шул-ача сачө 200 тенкө, Сурлатринчи пуҗламәш шул-ача сачө 300 тенкө, Ильинка ял тәрәхән администрацийән 600 тенкө, Муркаш централизованлә бухгалтер-

терийө 570 тенкө, З.А. Цветкова уйрәм предприниматель 500 тенкө. Юнкә ял тәрәхән администрацийө 450 тенкө куҗарнә.

Нушаллә пураңакансем валли кәпә-тумтир таврашө уйәракансем те хушәннә. Кунта Муркаш ял тәрәхән специалистне С.А. Ковалевана, районти ёҗпе тивөҗстерекен центр директорне Т.А. Антонована, «Муркашри автомобильте техника сервисен центре» уса акционер обществине (3000 тенкөлөх), Муркаш шкулән директорән класс тулашәнчи воспитани енёпе ёҗлекен сүмне Г.Л. Сидюшкинана, район администрацийән культура тата архив ёҗсен пайән тәп специалистне Л.А. Димитриевана, ку пайән информацияте методика центрән ертсе пыракан методистне Л.А. Рыжкована, ачасен Муркашри тәслөх библиотекин заведующине Е.И. Наримована, Муркаш ял тәрәхән тәп специалистне Т.А. Мешкована, Җурлатринчи Культура сурчән заведующине Р.П. Аксенованана, районти 2-мөш номерлө больницәра ёҗлекенсене асанмалла.

Ыр кәмәлләх марафонө вёсленичән вәхәт нумаях юлмарө. Апла пулин те җак пархатарлә ёҗе хушшәнма ниҳәсан та кая пулас җук.

Н. ПЕТРОВА,
социаллә хуҗлөх пайән пусләхө.

Пирөн пата җыраҗсә

Эпир сывә пурнәсшән

Сывләха уксапа илеймөн. Җакна лайәх әнланаҗсә Москакасси ял тәрәхәнчә пураңакан хәрарәмсем. Җавәнпа пулө таврәләха каҗ сөмө җапсан Москакасси шкулән спортзалне спорт форми тәхәннә хәрарәмсем васкаҗсә.

Сывләха сирәплетесшән җак тәрәхри хәрарәмсем: тухтәрсем, учительсем, поварсем, культура ёҗсенөсем, бухгалтерсем, сутуҗсем. Занятисене Москакасси шкуләнчә теренер-преподаватель пулса ёҗлекен пәррәмөш категориеллө учитель Марина Валерьевна Овчинникова ирттерет. Вәл төрлөрөн упражнисем тутарса сывләха сирәплетмелли методикапа ёҗлет. Төрлөрөн упражнисем хыҗсән велотренажер сине ларса мышҗәсене сирәплетсә хәрарәмсем. Кәшт канса илнә хыҗсән волейболла вьллама та хавас. Килөр пирөнчә пәрле сывләха сирәплетме.

Р. СИБЯКОВА,
Москакасси ял библиотекин библиотекәрө.